

TRANSFORMATION THROUGH IMAGINATION

DOCENTENHANDLEIDING

UITGEVOERD
DOOR

Universiteit Utrecht

PARTNERS

1. Voorwoord

Uit recent onderzoek onder 10.000 jongeren (16-25 jaar) in 10 landen komt naar voren dat gemiddeld driekwart van hen de toekomst als 'beangstigend' bestempeld in relatie tot klimaatverandering. Dit is geen verrassing met de zenuwslopende dystopische beelden die ons om de oren vliegen. Alhoewel de realiteit van klimaatverandering en andere ecologische consequenties als gevolg van ons gedrag van belang zijn om over te dragen aan de huidige jonge generatie, blijkt dat deze negatieve focus vaak tot grootschalige klimaatstress kan leiden. Klimaatstress heeft overduidelijk een impact op jongeren en uit gesprekken kwam naar voren dat hier meer ruimte voor moet komen op school. De plek waar ze op een veilige en toegankelijke manier in aanraking kunnen komen met verschillende perspectieven rondom dit complexe thema. Uit de inzichten van ons actiegericht onderzoek bleek een gelijkwaardige uitwisseling tussen docent en leerling een manier is om ruimte te geven aan de diverse emoties en ideeën die opkomen bij onderwerpen die gaan over het voortbestaan van de mensheid.

Wij geloven dat ons vermogen tot verbeelden een grote rol kan spelen in een groeiend gevoel van handelingsperspectief in relatie tot klimaatactie. Kleurrijke inspiratie en fantasie is noodzakelijk om de mogelijke transformaties voor ons te kunnen zien. Door bijvoorbeeld brieven aan hun toekomstige zelf te schrijven komen ze in aanraking met een tastbaar beeld over hoe dit op dit moment al kan worden vormgegeven. De mens wordt gedreven door verhalen, het is de reden waarom we als mensheid op een zo hoog tempo zijn ontwikkeld en kan op deze manier ook de drijfveer zijn voor een alternatieve wereld. Om deze reden willen wij inspireren hoe deze vorm van denken en doen kan worden ingebracht in het huidige onderwijs. Om via deze weg een voorzet geven op welke manier verbeeldingskracht kan worden in-

gezet om ons gezamenlijke en toekomstige verhaal te herschrijven.

1.1 Aan de slag met verbeelding

Deze docentenhandleiding is ontwikkeld om mensen te inspireren over de kracht van verbeeldingskracht voor het hervormgeven van onze toekomst. Maar zie het vooral als een uitnodiging om er zelf mee aan de slag te gaan en te kijken hoe het kan bijdragen aan het huidige onderwijs.

Het belangrijkste is om plezier te halen uit het voeren van deze gesprekken en opdrachten in de klas. Ons brein is een bodemloze put fantasie en kan ons op prachtige interne reizen sturen. Zodra we leren om weer bij deze vorm van denken te komen en het vertalen naar ons doen, kunnen er prachtige dingen ontstaan in de klas en daarbuiten. Wij kijken uit naar verdere samenwerkingen en ontwikkelingen binnen 'Transformation Through Imagination'.

1.2 Wat heb je voor je liggen?

Deze docentenhandleiding is een overzicht van hoe vormen en technieken van verbeeldingskracht in tastbare lessen kunnen worden omgezet. Docenten kunnen het gebruiken als inspiratie voor inhoudelijke invulling, maar ook zullen er concreet methodes/lesplannen worden omschreven om 'futuring' (toekomstdenken) en verbeeldingskracht toe te passen in de klas.

In de uitgewerkte lesplannen in de bijlage hebben we in detail uitgeschreven hoe deze lessen op een toegankelijke manier kunnen worden gefaciliteerd. Het zijn onderwerpen die veel verschillende meningen, ervaringen en emoties kunnen oproepen in het klaslokaal. Om op de juiste manier om te gaan met uiteenlopende scenario's binnen de lessen, zullen we kort ingaan op mogelijke manieren om een optimalere omgeving te creëren die uitnodigt tot activatie en nieuwsgierigheid.

Wij erkennen de druk die ligt bij docenten om het onderwijs aan te laten sluiten bij de norm, veranderende prioriteiten en maatschappelijke urgentie. Het is daarom van belang om het niet te zien als een extra toevoeging, maar juist als een benadering die kan ondersteunen in het overbrengen en ontwikkelen van complexe thema's rondom klimaatverandering.

2. Perspectieven op verbeeldingskracht in het onderwijs

n, met name Westerse culturen, hebben wij afgeleerd of niet leren denken in relatie tot de aarde die we nalaten aan toekomstige generaties. Dat terwijl het bij uiteenlopende inheemse culturen vanzelfsprekend is om rekening te houden met wel 7 generaties na ons. Hoe laat je een wereld achter waar ook zij de schoonheid van kunnen ervaren? Nog beter: een wereld nog mooier achterlaten

dan we het hebben aangetroffen. En hoe ziet dat landschap, het eten, de huizen, de wegen, eruit als we onszelf deze vraag durven te stellen? Dit is maar één sprekend voorbeeld van hoe wij met andere ogen kunnen leren kijken naar onze leefomgeving.

De volgende portretten vanuit het 'Transformation Through Imagination' project belichten uiteenlopende perspectieven in relatie tot het invullen van deze beelden en hoe docenten daarin een ondersteunende rol kunnen aannemen.

Wieneke Maris - docent Aardrijkskunde en bestuurslid Teacher for Climate

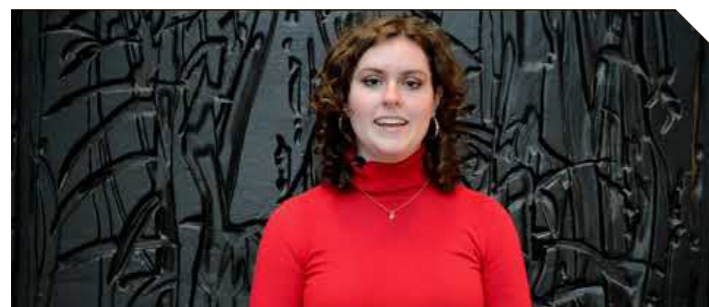
"Hoe kunnen we in onze lessen weg van de doemscenario's. Dat is een vaardigheid die wij als docenten moeten leren"

"We hoeven jongeren niet te vertellen waar ze bang voor moeten zijn, maar we moeten de jongeren helpen een voorstelling te maken van een betere toekomst, en hoe daar naar te handelen"

Sander Thomaes - hoogleraar Ontwikkelingspsychologie aan de Universiteit Utrecht

"Ik merkte dat ik op school eigenlijk alleen maar de feitjes kreeg en dat het me ontzettend overweldigde"

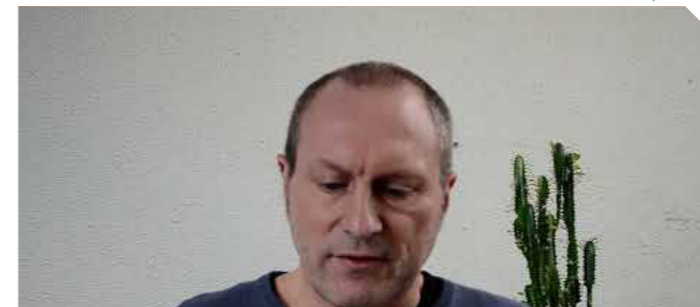
Isabelle Scholte - Bestuurslid Youth for Climate

"De toekomst wordt heel vaak gezien als iets wat op ons afkomt, maar eigenlijk moeten we het gaan zien als iets wat we samen creëren"

Lisette van Beek - onderzoeker Universiteit Utrecht

"Een belangrijke volgende ontwikkelstap voor docenten is om hun leerlingen de ruimte te geven om zelf hun ambities en kwaliteiten te leren kennen voor het creëren van een duurzame en rechtvaardige wereld"

Patrick van der Hofstad - directeur Stichting Technotrend

3. Methodes

Randvoorwaarden voor aanwakkeren verbeeldingskracht

Vanuit ons actie-onderzoek bleek het van belang om meer ruimte te geven aan de complexe emoties die komen kijken bij grote thema's zoals massale extinctie van soorten en het stijgen van de zeespiegel. Om vrijuit te kunnen spreken en te denken in relatie tot deze thema's is het van belang om de juiste randvoorwaarden te creëren in de klas. Pas vanuit erkenning van de pijn die er is in relatie tot het verlies waar we als wereld mee kampen kan er weer ruimte ontstaan voor iets nieuws.

The Work That Reconnects gebaseerd op het extensieve werk van Joanna Macy, ontvouwt zich als een spiraalvormige reis door vier fasen:

- Vanuit dankbaarheid komen,
- Onze pijn voor de wereld erkennen,
- Zien met andere ogen
- Doorgaan.

Elk van deze fasen leidt op natuurlijke wijze naar de volgende.

Voor onze lesplannen hebben we gebruik gemaakt van de verschillende fasen in het werk van Joanna Macy. Zie het als een vorm die helpt om de juiste toon te zetten tijdens de opdrachten en gesprekken. Het is en blijft een gevoelig onderwerp waar van belang is om bij deze verschillende onderdelen stil te staan.

4. Lesplannen

Om verbeeldingskracht in de klas te gebruiken en dit als docent te faciliteren hebben we verschillende lesplannen ontwikkeld. Deze methoden zijn een manier om het “toekomst denken” naar het heden van het klaslokaal te brengen. In lijn met de inzichten van ons actieonderzoek stelt het docenten in staat om klimaatgesprekken te faciliteren over de toekomst en hoe we dit beeld kunnen omzetten naar een tastbaarder handelingsperspectief in het huidige leven van de leerlingen.

Lesplan 1: Polak methode

Voor je aan de slag gaat met het verbeelden van een betere en krachtiger toekomstverhaal zul je eerst moeten achterhalen hoe we op dit moment naar de toekomst kijken. Zijn we positief over de grootschalige veranderingen die ons te wachten staan? Of zijn we juist pessimistisch? De manier waarop we onze toekomst voor ons zien heeft invloed op ons gedrag in het hier en nu. We hebben in ons onderzoek de Polak Methode omgevormd naar een bruikbaar lesplan voor het onderwijs. Samen met de leerlingen onderzoek je welke toekomstbeelden dominant zijn in de klas en hoeveel invloed we denken te hebben op het veranderen van deze toekomstbeelden. Ook geeft de ruimte aan emoties die verbonden zijn met de verschillende toekomstbeelden en kun je hier samen met de klas op reflecteren.

Lestijd: 30-60 minuten

Vakaansluiting: Aardrijkskunde, Maatschappijleer, Biologie, Economie, Filosofie, CKV, Drama, Muziek, en NLT.

[klik hier voor de PDF met het lesplan](#)

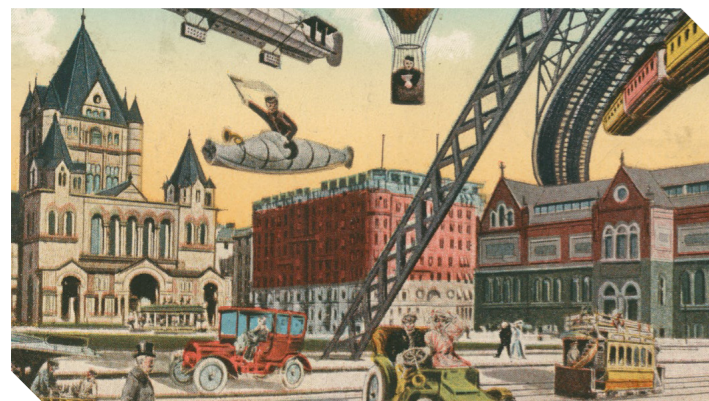
Lesplan 2: Brief uit de toekomst

Elke leerling schrijft zichzelf een brief vanuit een toekomstige zelf. Het is het jaar 2070 en je hebt een heel leven achter je. Je reflecteert op de huidige tijd en op je eigen levensstapen.

De brief beschrijft hoe de dingen in de toekomst zijn, de acties die zijn ondernomen om daar te komen, en spreekt de mensen uit het verleden (en in het bijzonder de schrijver) aan voor hun inspanningen en zorgzaamheid. Deze methode stimuleert concrete (positieve) visies op de toekomst (waarvan is aangetoond dat ze helpen bij het katalyseren van actie), suggereert concrete wegen en acties om daar te komen, en integreert de toekomstige generaties in iemands huidige identiteit (waardoor in wezen het zelfgevoel in de loop van de tijd wordt uitgebreid). Omdat de oefening relatief breed is en een open einde heeft, roept het vaak onverwachte, spontane ideeën op. De voorkant van de brief kan worden ontworpen doormiddel van tekening of collage.

Lestijd: 30 - 60 minuten

Vakaansluiting: Aardrijkskunde, Maatschappijleer, Biologie, Economie, Filosofie, CKV, Drama, Muziek, NLT, Nederlands en Engels.

[klik hier voor de PDF met het lesplan](#)

Lesplan 3: De toekomst van...

De toekomst verbeelden is een perfecte manier om vakoverstijgend te werken. Binnen een toekomstbeeld komen er al snel veel perspectieven samen. Bijvoorbeeld als je nadenkt over de toekomst van landbouw komen er al gauw thema's omhoog over: technologische innovaties, sociale innovaties, nieuwe economie vormen en florerende ecosystemen. Dit lesplan geeft je de mogelijkheid om binnen een 1 a 2 lesuren tot een toekomstbeeld te komen waar de leerlingen zelf in zouden willen wonen en leven.

Lestijd: 50-100 minuten

Vakaansluiting: Aardrijkskunde, Maatschappijleer, Biologie, Economie, Filosofie, CKV, Drama, Muziek, en NLT.

[klik hier voor de PDF met het lesplan](#)

Lesplan 4: Museum van de toekomst

Laat de leerlingen zich een toekomst voorstellen waarin de klimaatdoelen zijn gehaald. Laat ze terugkijken vanuit de toekomst naar het heden door een museum uit het fossielentijdperk te bezoeken en hun eigen bijdragen aan de tentoonstelling te creëren.

Vorbij het fossielentijdperk is een studiemateriaal gericht op het stimuleren van discussie en creativiteit rond klimaatverandering en de transitie naar een fossielvrije samenleving.

Lestijd: 3 lessen of 1 thema dag

Vakaansluiting: Aardrijkskunde, Maatschappijleer, Biologie, Economie, Filosofie, CKV, Drama, Muziek, en NLT.

[klik hier voor de PDF met het lesplan](#)

Lesplan 5: Only planet

Klimaatverandering zorgt voor een onzekerere toekomst en voor een omgeving die wij straks niet meer terug herkennen. In deze opdracht neem je de leerlingen mee op wereldreis in hun eigen hoofd. Binnen deze les gaan de leerlingen aan de slag met het fabriceren van een 'only planet'. Een reisgids die een weerspiegeling is van de toekomst die de leerlingen wel willen en voor ogen hebben. Deze persoonlijke gids is een reflectie van de transformaties die wereld in de tussentijd zijn ondergaan. En helpen de leerlingen te reflecteren op nieuwe waarden en perspectieven die onderdeel uitmaken van deze omgeving.

Lestijd: 3 lessen of 1 thema dag

Vakaansluiting: Aardrijkskunde, Maatschappijleer, Biologie, Economie, Filosofie, CKV, Drama, Muziek, en NLT.

[klik hier voor de PDF met het lesplan](#)

Inspiratie

Op deze pagina vindt je diverse lees-, luister- en kijktips die inspiratie kunnen bieden.

PODCAST

[Future affairs - NRC](#)
[Podcast Ansicht](#)
[Antroprocene Reviewed](#)

RESOURCES

[reimaginary.com](#)
[teachthefuture.org](#)
[my2050](#)

BOEKEN

[Ministry of the Future – Kim Stanley](#)
[Vogelkinderen - Mark Boode](#)
[New York 2040 - Kim Stanley](#)

FILMPJES

[Helpt het om te dromen over de toekomst?](#)
[What Would Happen If Humans Suddenly Disappeared?](#)
[Imaginary Cities: Places of Hope – The City in Science Fiction and Fantasy Cinema](#)

WEBSITES

[artikel De Correspondent](#)

SERIES

[Black Mirror – Netflix](#)
[Snowpiercer -Netflix](#)
[Don't look up - Netflix](#)

Het project

Het 'Transformation Through Imagination' project is een trans-disciplinair project van Stichting Technotrend en de Universiteit van Utrecht en wordt gefinancierd door [Pathways to Sustainability](#) en [Dynamics of Youth](#). Het initiële doel vanuit de twee genoemde strategische thema's was de rol van jongeren als 'changemakers' beter te begrijpen. Hierbij zou de culturele dynamiek, leefstijlveranderingen en intergenerationele dynamiek centraal moeten staan.

Ons trans-disciplinaire team bestaat uit Lisette van Beek, PhD kandidaat aan het Copernicus Instituut van Duurzame ontwikkeling, Sander Thomaes Hoogleraar ontwikkelingspsychologie aan de UU en Stichting Technotrend, Ontwikkelaar van duurzaam onderwijs in Nederland. Met als ondersteunende partners [Teachers for Climate](#) en [NADO](#) (Nederlandse Academie voor Duurzaam Onderwijs).

Tijdens dit actieonderzoek hebben we interviews afgenomen met scholieren, leraren, onderwijspecialisten, onderzoekers, kunstenaars en makers van duurzaamheidseducatie. Daarnaast hebben we ook gesproken met jongeren organisaties als [Youth for Climate](#) en [Fridays for Future](#) om beter inzicht te krijgen in de dynamiek van jongeren die zich bevinden op de voorfront van de discussies in relatie tot klimaatactie en de rol van verbeeldingskracht onderwijs in relatie tot dit thema. De inzichten van dit onderzoek kan je vinden in de brochure in [deze map](#).

